

Informacja o polskich wykopaliskach w Tell el-Farcha (Egipt – Delta Nilu)

1. Kto i gdzie

- Wykopaliska wspólnie prowadzą i finansują Uniwersytet Jagielloński i Muzeum Archeologiczne w Poznaniu.
- Kierownikami Polskiej Ekspedycji Archeologicznej do Wschodniej Deltę Nilu są: prof. dr hab. Krzysztof Ciałowicz (UJ) i dr Marek Chłodnicki (MAP). Członkami ekspedycji są archeolodzy, antropolodzy, geolodzy, paleobotanicy, osteolodzy, fotograf i corocznie studenci archeologii.
- Stanowisko znajduje się w północno-wschodniej Deltę Nilu, około 120 km na północny wschód od Kairu, na skraju współczesnej miejscowości Gazala. W pobliżu znajdują się znane miejscowości Mendes i Tanis (stolice Egiptu) oraz Bubastis.
- Nasze stanowisko ma powierzchnię około 4 hektarów i składa się z trzech wzgórz (komów) zawierających w sobie osadę i cmentarzysko z okresu formowania się państwa egipskiego.

2. Skąd się tam wzięliśmy

- W latach 80-tych stanowisko zostało odkryte przez ekspedycję włoską jednak po kilku latach bezowocnych wykopalisk zostało opuszczone jako nie zapowiadające atrakcyjnych znalezisk (włoscy badacze minęli się z depozytem świątynnym o około 50 cm).
- W 1998 roku badania rozpoczęła polska ekspedycja zmieniając metodę badań i wykorzystując nowoczesne rozwiązania techniczne używane współcześnie w archeologii.

3. Co robimy

- Prowadzimy wykopaliska na wszystkich trzech wzgórzach jednocześnie. Kryją one zespół rezydencjonalno-świątynny z okresu panowania pierwszych faraonów, zespół browarniczy z okresu nieco wcześniejszego, osadę z domami i warsztatami oraz cmentarzysko.
- Zatrudniamy około 80 miejscowych robotników, prace trwają 3 miesiące w roku.
- Oprócz prac terenowych w wykopach prowadzone są na miejscu analizy i badania studyjne.
- Prowadzimy analizy geofizyczne, archeobotaniczne i archeozoologiczne, geologiczne, antropologiczne i archeoichtiologiczne

4. Nasze najważniejsze odkrycia

- złote figury władcy i jego syna – najstarsze egipskie wizerunki nieznanego z imienia króla
- największe znane domy kultury dolnoegipskiej (odkrycie najstarszej tradycji architektonicznej w Egipcie)
- rezydencja nagadyjskiego dostojnika (największa, znana budowla z okresu przed faraonickiego)
- budynek kultowy (tzw. "świątynia") z okresu I dynastii z dwoma depozytami wotywnymi
- najstarsze centrum browarnicze – browary, silosy i magazyny
- jedno- i wielokomorowe groby, niewyrabowane, bogato wyposażone
- prawdopodobnie najstarsza mastaba (monumentalny grób), która jest ciągle badana
- okrągła budowla z szachownicową posadzką o nieznanym przeznaczeniu, być może budowla do sprawowania kultu zmarłych
- gliniane i kamienne figurki ludzi i zwierząt z tzw."depozytów świątynnych" – jedne z najpiękniejszych okazów egipskiej sztuki w okresie formowania się państwa egipskiego
- dekorowane, gliniane grzechotki z tzw."depozytu świątynnego"
- biżuteria (bransolety, wisiory, paciorki) z czasów I dynastii
- naszyjnik z pokrytym złotą blachą wisiorem z grobu dziewczynki
- dekorowane odciski pieczęci z najstarszymi znakami pisma hieroglificznego
- naczynia ze znakami garncarskimi (potmarks)
- naczynia z fragmentami serechów (imion królewskich) oraz wczesnymi znakami hieroglificznymi
- naczynia importowane z Górnego Egiptu
- naczynia importowane z Palestyny
- naczynia kamienne
- palety i przyrządy kosmetyczne
- głowice maczug
- krzemienne i kościane narzędzia
- kościane groty strzał
- kości wielu zwierząt hodowlanych i dzikich
- nasiona i szczątki wielu roślin uprawianych i dzikich

- ...oraz wiele innych drobnych przedmiotów codziennego użytku pozwalających na rekonstrukcję życia ludzi w tym okresie

5. Dlaczego nasze badania są ważne

- Badania w Tell el-Farcha dają jedyną jak do tej pory możliwość zbadania zespołu osadniczego składającego się z części rezydencjonalno – świątynnej, gospodarczo – mieszkalnej i cmentarzyska pochodzących z tego niezmiernie ważnego okresu, w którym powstawało państwo egipskie.
- Odkrycia dokonane w ciągu czterech sezonów badań pozwalają na przypisanie istniejącej tu w okresie formowania się państwa egipskiego osadzie niebagatelnego znaczenia. Skala i wyposażenie budowli świadczą o funkcjonowaniu w tym miejscu stacji-faktorii handlowej, której rezydent („książę”) kontrolował szlak karawanowy biegnący z południowo-zachodniej Azji do północno-wschodniej Afryki.
- W Tell el-Farcha dokonano odkryć budowli i przedmiotów wcześniej nauce nie znanych, których ujawnienie zmieniło obraz pierwszych wieków Egiptu.
- Dzięki tym badaniom okazało się, że Delta Nilu wcześniej niż sądzono zaczęła odgrywać ważną rolę jako część składowa późniejszego, zjednoczonego państwa
- Wykopaliska w Tell el-Farcha są także jednym z niewielu przedsięwzięć archeologicznych w Polsce, które zostało połączone z intensywną akcją popularyzatorską i promocyjną. Ilość informacji w mediach, wystaw i wykładów dla szerokiego grona odbiorców powoduje, że mają one szansę stać się wizytówką polskiej archeologii początku III tysiąclecia.
- Badania w Tell el-Farcha od początku były pracami interdyscyplinarnymi. Członkami ekspedycji oprócz archeologów są także paleobotanicy, geofizycy, geolodzy, osteolodzy i antropolodzy. Wykonywane są specjalistyczne analizy i badania laboratoryjne i wykorzystywany jest najnowocześniejszy sprzęt fotograficzny i pomiarowy. Dzięki temu uzyskane wyniki pozwolą w pełniejszy sposób zrekonstruować nie tylko osadę, ale i elementy lokalnego środowiska przyrodniczego w okresie jej funkcjonowania.

6. Sponsorzy i źródła finansowania

- prace badawcze finansuje Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Uniwersytet Jagielloński i Muzeum Archeologiczne w Poznaniu
- dodatkowo sponsorami poszczególnych kampanii byli do tej pory m.in. Carlsberg, Polskal, Bank BPH, AGH, Kärcher

7. Wydarzenia i publikacje

- kilkanaście wystaw fotografii z wykopalisk, które odbyły się w latach 2001-2008 m.in. w Krakowie, Poznaniu, Katowicach,
- zabytki z naszych wykopalisk znajdują się w stałej ekspozycji Muzeum Egipskiego w Kairze
- w latach 2000-2009 ukazało się ponad 100 publikacji w prasie codziennej i popularnonaukowej na temat wykopalisk i odkryć w Tell el-Farcha (m.in. w National Geographic, Wiedza i Życie, Gazeta wyborcza, Rzeczpospolita, Dziennik, Dziennik Polski itd.)
- badacze pracujący w Tell el-Farcha opublikowali ponad 100 tekstów i prac naukowych na temat tych prac badawczych, w przygotowaniu jest publikacja książkowa.

8. Jak uzyskać więcej informacji i zdjęcia

- Na miejscu wykopalisk informacji udzielają:

prof. dr hab. Krzysztof Ciałowicz
cialowicz@farkha.org
tel. kom. +20 168261377 (sieć egipska)

dr Marek Chłodnicki
mchlod@man.poznan.pl

- W trakcie trwania wykopalisk (luty-kwiecień 2009) informacji udziela i zdjęcia udostępnia:

mgr Piotr Kołodziejczyk
Instytut Archeologii UJ
Ul. Gołębia 11
31-007 Kraków
kolodziejczyk@farkha.org
tel. kom. +48 664 483 999

- nasz serwis internetowy znajduje się pod adresem: **www.farkha.org**